

Állásfoglalás

A Magyar Tudományos Akadémia 1987 végi intézkedései olyan helyzetbe sodortak több akadémiai intézetet, hogy azok működésének, dolgozóik munkájának folytathatósága került veszélybe. Kényszerűségből ma már a kutatóhelyek rezsi-költségeinek egy részét is a kutatási célú pénzekből lehet csak fedezni. (vállal-eget)

Ezzel a kutatás-finanszírozás elérkezett ahhoz a határhoz, ahol a hosszú évek óta folyó költségvetési diszkrimináció, fokozódó bizonytalanság és utasításos, rugalmatlan szabályozás következményei a maguk nyers formájában kerülnek a felszínre. A tudományos munkát végzők számára közvetlenül érzékelhetővé vált kiszolgáltatottságuk, érdekvédelmük hiánya, kollektív fellépésük szükségessége.

A Magyar Tudományos Akadémia elnöke 1988 áprilisában levelet küldött az OKKFT társadalomtudományi programjainak vezetőihez, hogy "az esetleges komplikációk elkerülése érdekében" még az esztendő első felében írásban tájékoztassák a meghatározott időre szóló szerződéssel dolgozó munkatársakat arról, hogy munkaszerződésük 1989. jan. 1-től - ha úgy döntenek - megszűnhet.

Az ösztönzés megköveteli, hogy közöljük: "az esetleges komplikációk elkerülése" nem lehetséges. Egyrészt, mert az érintett kutatók tudományos munkája megszakad munkaszerződésük megszűnése esetén, másrészt, mert munkaszerződésük megújítása sem feleltetné, hogy nyilvános szakmai mérlegelés, kontroll és indoklás nélkül bármikor úgy dönthetnek alkotó munkájukról, hogy arra nincs szükség.

Ugy látjuk, hogy az egymást követő tűzoltó jellegű intézkedések és az ezeket megideológizáló "konceptiók" nem egyszerűen a forrás-szüke következményei, ez csak hozzájárul a régóta megoldatlan kérdések kiéleződéséhez és felszínre kerüléséhez.

Ugy látjuk, hogy a kutatók felelőssége és "kockázatvállalása" az általuk megpályázott és elnyert kutatás tisztességes és színvonalas teljesítésére terjed ki, a kutatásokhoz kapcsolódó minden egyéb döntésért egyértelműen az e döntésekben résztvevőket terheli az adott felelősség.

Ugy látjuk, hogy a kutatási szférában a mai napig teljesen megoldatlan maradt a felelősségek tisztázásának, következményeik érvényesítésének rendszere. A hangoztatott teljesítmény elv akkor

válhat működő mércévé, ha egyidejűleg a feltételek is biztosítva vannak a teljesítmények kibontakoztatásához.

Csak ismételni tudjuk azokat a közismert tényeket, hogy hiányosak a kritikus szakmai közélet folyamatos és nyilvános fórumai; a kutatások "beszámoltatási rendszere" tartalmi értékelés helyett formális bürokratikus teherré vált; az értékelésekben és döntésekben eluralkodnak a presztizs-szemponatok, a szubjektív megítélések; a kutatások kialakult pénzügyi függőségi rendszere, az ország rövid és hosszú távu érdekei, az alkalmazott és alapkutatások arányai nincsenek egymással összehangolva; alkotói teljesítmények, alkotó műhelyek, "iskolák" gyakran legfeljebb a meglévő mechanizmusok ellenére, vagy azokat megkerülve alakulhatnak csak ki.

Teljesen nyilvánvaló és a mindennapokban megélt e torzulások deformáló és romboló hatása az egész kutatási szférában, s azon belül különösen az elmúlt években e szférába bekerült fiatal kutatók számára. Ez utóbbi kör egzisztenciális és szakmai helyzete évek óta teljesen bizonytalan, a tudásuk kibontakoztatásához szükséges relative nyugodt körülmények legfeljebb szórványosan alakulhatnak ki, a saját kutatásukkal kapcsolatos döntésekbe való beleszólásuknak még a lehetősége sem merül föl, helyzetüket és perspektiváikat tekintve kiszolgáltatottak.

Javasoljuk, hogy az említett - és itt most nem említett - súlyos problémákról induljon széles körű és nyilvános vita a kutatásokat folytatók, a kutatásokról döntéseket hozók körében a megoldások kialakítása érdekében.

Javasoljuk, hogy ezentul csak előre meghirdetett, teljesen nyitott, nyilvános szakmai fórumok előtt szülessenek döntések kutatásokról - ideértve a program-tanácsok és a TPB üléseit is.

Javasoljuk, hogy e döntésekben ^(előzetesben és ellenőrzésben) ~~szakszervezetünk~~ megbízott képviselői teljes jogu tagként vehessenek részt.

Javasoljuk, hogy a kutatások, programok, főirányok, valamint a Magyar Tudományos Akadémia tervezett és tényleges éves költségvetései hozzáférhetőek és megfelelő fórumokon kontrollálhatóak legyenek.

Javasoljuk a pénzügyi szabályozási rendszer, valamint a pályázati és meghatározott időre szóló szerződéses rendszer olyan továbbfejlesztését, amely a bürokratikus üresjáratok és az elemi bizonytalanság kikapcsolásával biztosítani tudja a megfelelő színvonalu tevékenységek folyamatosságát, új kutatások beindíthatóságát, a kutatók szakmai és egzisztenciális biztonságát.

A továbbfejlesztés demokratizálja és decentralizálja a kutatási pénzek elosztásának túlcentralizált és tervutasításos jegyeket magán viselő rendszerét; a tartalmi szakmai vitákat, megméretést megakadályozó "profiltisztítás" helyett serkentse az alternatív megközelítésű kutatások, műhelyek kialakulását; támogassa a ~~rugalmassá~~ kutatások rugalmas, interdiszciplináris összekapcsolódásának, a kutatók biztonsággal párosuló mobilitásának a lehetőségeit.

Javaslataink nemcsak a távoli jövőnek szólnak, eddigi munkáink alapján megkövetelhetjük, hogy a közvetlen jövőben, még ezévben történjenek meg a legsürgősebb lépések.

1988. május.

MTA Szociológiai Kutató Intézete
dolgozóinak kollektívája